

Laudatie

Het bestuur van het stichting Christelijk-Sociaal Congres kent de Adriaan Borstprijis 2012 toe aan dr. E.M.H. (Ernst) Hirsch Ballin voor zijn inzet voor sociale gerechtigheid, voor zijn verbinding tussen woord en daad.

De naamgever van de prijs, Adriaan Borst, was een christelijk-sociaal bewogen ondernemer. Hij was lange tijd voorzitter van het Verbond van Protestants-Christelijke werkgevers, één van de rechtsvoorgangers van VNO-NCW.

Bij zijn afscheid als voorzitter richtte hij een fonds op ter ondersteuning van projecten gericht op christelijk sociale vorming.

In het convenant van 22 mei 2007 tussen de Stichting Adriaan Borst-fonds en de Stichting Christelijk-Sociaal Congres overwegen beide stichtingen dat de doelstelling van het Adriaan Borst-fonds beter kan worden bevorderd en gerealiseerd binnen de Stichting Christelijk-Sociaal Congres, die als doelstelling heeft: “een platform te bieden voor de gedachtewisseling ten behoeve van actualisering en stimulering van christelijk sociaal denken en handelen.”

Zodoende wordt nu de doelstelling van het Adriaan Borst-Fonds uitgedragen in de vorm van de Adriaan Borstprijis, die wordt uitgereikt aan iemand die zich op bijzondere wijze actief heeft betoond op het terrein van christelijk-sociaal denken en handelen.

De prijs bestaat uit een aandenken in de vorm van een beeldje en een geldbedrag ter grootte van € 10.000,--.

De ontvanger van de prijs wendt het geldbedrag aan om één of meer initia-

tieven te steunen van organisaties, die met hun initiatieven een voorbeeldwerking hebben naar andere organisaties.

Ernst Hirsch Ballin ontvangt de Adriaan Borstprijs 2012 voor zijn inzet voor sociale gerechtigheid, voor zijn verbinding tussen woord en daad, voor zijn moed zich kwetsbaar op te stellen, voor zijn bezieling om kwetsbaren moed te geven.

De kern van christelijk-sociaal denken is het dragen van persoonlijke verantwoordelijkheid. Ernst Hirsch Ballin laat die christelijk-sociale instelling keer op keer zien in de persoon die hij is en in het werk dat hij doet. Hij inspireert mensen door zijn gedachten en ideeën, maar zeker ook door de standvastigheid waarmee hij—soms ook tegen de stroom in—het gevecht voor het erkennen en behoud van de menselijke waardigheid weet vol te houden.

Mensen persoonlijk raken

Velen van ons hebben Ernst Hirsch Ballin mee gemaakt. Bij lezingen, discussiefora, debatten, colleges. Wij kennen zijn vele geschriften. Wij zien hem met regelmaat in publieke optredens. Ernst Hirsch Ballin is gezien, gehoord. En al vele jaren lang.

Persoonlijk heb ik Ernst Hirsch Ballin voor het eerst ontmoet op een vrijdagmiddag in de lente van 1985 toen ik hem van de trein afhaalde bij het station in Rijswijk. Ik werkte toen bij het ministerie van WVC en was belast met de opdracht om een interne lezingencyclus te organiseren voor de ambtelijke leiding van het departement. De toenmalige secretaris-generaal Wolter Lemstra had goed aangevoeld dat een departement dat ging over medisch ethische vraagstukken, de opkomst van commerciële media, de identiteit van het onder druk staande levensbeschouwelijk welzijnswerk en vele andere ontwikkelingen, toe was aan een kritische reflexie door een jonge rechtsgeleerde die volgens ingewijden grote invloed zou gaan krijgen op de koers van wat toen de grootste partij van het land was.

Vele jaren later maakt Ernst Hirsch Ballin opnieuw grote indruk op mij tijdens een workshop over de relatie tussen het christendom en de islam. Hij toonde toen voor mij op overtuigende wijze aan dat het christelijk-sociaal denken onlosmakelijk verbonden moet zijn met de idealen van de democratische rechtstaat. Ernst Hirsch Ballin stelde dat het christelijk liefdesgebod voor de menselijke relaties op micro-niveau een pendant heeft op het macro-niveau van de staat. En die pendant heet democratie.

Dat ik vandaag namens het bestuur van de Stichting Christelijk-Sociaal Congres deze laudatie mag uitspreken vind ik niet alleen een bijzondere eer. Het is ook een erkenning en teken van dankbaarheid voor hetgeen ik door Ernst Hirsch Ballin persoonlijk heb geleerd en dat mij politiek en sociaal heeft gevormd. Ik weet dat velen deze ervaringen met mij delen, zeker ook hier in deze zaal.

Kwaliteiten in vier rollen

Bij de benadering van de persoonlijkheid van Ernst Hirsch Ballin en bij de schets van zijn

verdiensten, moet vanwege de veelzijdigheid en zeer brede kwaliteiten en verantwoordelijkheden tenminste een onderscheid gemaakt worden in:

- » Ernst Hirsch Ballin als lid van de samenleving;
- » als politicus, minister, bestuurder;
- » als wetenschapper;
- » als gelovige.

Inzet voor de samenleving

Als lid van de Nederlandse samenleving heeft de Ernst Hirsch Ballin steeds zijn woorden en zijn overtuigingen vertaald in directe acties en engagementen.

Relevante huidige en vroegere nevenfuncties:

- » Voorzitter Stichting Achmea Slachtoffer en Samenleving, 1995-2006;
- » Voorzitter Stichting Onderwijs Rwanda 2000, 1995-1998;
- » Lid Adviesraad Stichting Philadelphia voor verzorging gehandicapten;
- » Voorzitter Comité armoedebeleid gemeente Tilburg 1996/97;
- » Medelid oprichtingsbestuur Socires, platform voor cultuur en samenleving, 1998-2001;
- » Voorzitter Stichting Tilburgs Ondersteuningsfonds, vanaf 2012;
- » Voorzitter Stichting Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten, sinds 2011;
- » Lid van the Club of The Hague (Hague Process on Refugees and Migration), sinds 2011.

Opvallend en vermeldenswaardig is in deze reeks zijn bereidheid om na zijn ministerschap zich direct te engageren met de armoedeproblematiek in zijn woonplaats Tilburg en daarbij tezamen met Kerken, maatschappelijke organisaties en gemeente een zeer actieve en innovatieve rol te spelen. In feite werd de Tilburgse aanpak een van de weinige echte praktijk antwoorden op het in die jaren mede door Mgr. Muskens en de Raad van Kerken aangezwengelde armoededebat.

Solidariteit met de armen dichtbij en veraf was ook een thema van talloze columns en publicatie's die hij het licht deed zien.

Inzet in de politiek

Als minister, politicus en bestuurder zijn in het kader van de verlening van de Adriaan Borstprijz zijn inzet voor sociale cohesie en mensenrechten, duidelijke karakteristieken van zijn politieke betrokkenheid.

Met betrekking tot de bestrijding van de mensenhandel tellen de volgende feiten :

- » 1992 wetsvoorstel voor strafbaarstelling mensenhandel;
- » 2008 instelling Taskforce aanpak mensenhandel (die de programmatische preventie en bestrijding van mensenhandel aanstuurt);
- » oktober 2009 nam Ernst Hirsch Ballin deel aan de Europese conferentie inzake

de bestrijding van mensenhandel te Brussel;

In sept. 2009 bracht het Ministerie van Justitie een bundel uit met de titel: Justitie=Sociale Cohesie. De bundel was geïnspireerd door de consequent uitgedragen boodschap van de toenmalige bewindspersonen (Ernst Hirsch Ballin en Nebahat Albayrak): Justitie is er om de sociale cohesie in Nederland te versterken. Het was een nieuwe doelstelling voor Justitie. In deze bundel wordt verkend wat deze prikkelende stelling betekent voor het Justitiebeleid en de Justitiepraktijk. Er staan concrete handreikingen in voor justitieprofessionals in de dagelijkse praktijk, en voor de ambtelijke top en de beleidsmakers bij Justitie.

Tijdens zijn eerste ministerschap op Justitie (1989-2004) zagen we al zijn grote aandacht voor minderheden maar ook zijn constante pleidooien tegen het doorsnijden van de band tussen politiek handelen en levensbeschouwelijke overtuigingen en bezinningen.

Kenmerkend is ook zijn engagement met de zwakkere en gemarginaliseerden in de Antilliaanse samenleving, waar hij als Minister voor Koninkrijksrelaties een speciale verantwoordelijkheid voor droeg.

Zijn inzet op het terrein van mensenrechten ging veel verder dan zomaar interveniëren ten gunste van slachtoffers, maar kwam aan de kern van wat een diepgaand maatschappelijk debat moet zijn, namelijk het conflict tussen diverse grondrechten, de afwegingen daarvan en die afgelopen jaar nog door Paus Benedictus XVI in de Bondsdag zo scherp aan de orde stelde vraag, of meerderheden het laatste woord hebben inzake de fundamentele waarden die richtinggevend zijn voor de persoon, haar en zijn leven en de samenleving.

Tussen de twee periodes als minister is Ernst Hirsch Ballin actief geweest als Tweede Kamerlid, Eerste Kamerlid en lid van de Raad van State. Wie zijn bijdragen aan het politieke debat en zijn publieke optreden overziet herkent ook onmiddellijk de rode draad, die van een grote maatschappelijke betrokkenheid, niet van klefferigheid of emotionaliteit, maar verankerd in Bijbelse inspiratie en in het ideaal van het algemeen welzijn als uiterste inzet van de politiek. Als hoofdredacteur van ChristenDemocratische Verkenningen, als bestuurslid van de KRO en als stimulator bij de oprichting van Socires - om maar enkele voorbeelden te noemen - heeft Ernst Hirsch Ballin geprobeerd politiek engagement en maatschappelijke reflectie in dit perspectief te combineren.

En daartussendoor, tot op de dag van vandaag, die speciale belangstelling én verantwoordelijkheid voor het grote Europees project, tegen de geest van tijd en soms zelfs van zijn eigen partij in. Europa als een project van recht en verzoening, maar ook zoals hij in zijn rede in Jeruzalem "Fin de siècle: crisisjaar in Europa (1993)" onderstreept, Europa als een morele opgave en een mogelijkheid om over het nihilisme heen te springen in een politieke en ethische verdiepingsagenda.

Het Europa ook van het bij hem geliefde thema van de horizontale subsidiariteit, te weten samenlevingen bloeiend door de eigen initiatieven en organisaties van de burgers, een thema zo dierbaar aan deze conferentie en aan het CSC.

Voor ons is ook relevant de promotie van het werk van Amitai Etzioni, de grondlegger van het communautaire denken. Juist in een geïndividualiseerde, geseculariseerde en geen vastheid biedende samenleving is er een geweldige behoefte en een kans rond samenbindende instituten, rond die herontdekking van de mens als sociaal wezen met een agenda die verder reikt dan vrijblijvendheid en incidentele goeddoenerij. Maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen en nieuwe en oude instituten koesteren en laten groeien. Het is exact de actualiteit van deze conferentie.

Verdiensten voor de wetenschap

Het wetenschappelijk oeuvre van Ernst Hirsch Ballin is bijna onoverzienbaar met zijn talloze werken op het terrein van het Europees recht, het constitutionele recht, het bestuursrecht etc.

Voor de uitreiking van de Adriaan Borstprijz moet worden volstaan met een algemene verwijzing naar het groot aantal studies en publicaties die direct te maken hebben met de kwaliteit van de samenleving. Van immigratiemogelijkheden voor moslims tot de rol van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in de agrarische sector, en van het angstwekkende vraagstuk van de jeugdcriminaliteit en de remedies daartegen tot de rol van de Kerk in de samenleving: het zijn allen onderwerpen waar Ernst Hirsch Ballin zich uitvoerig mee heeft beziggehouden.

Misschien is in dit verband ook relevant te vermelden, dat Ernst Hirsch Ballin als een van de zeer weinigen hier nog weet heeft van de relatie tussen het Neo-Thomisme en de Scholastiek met het idee van een Verenigd Europa. (Voor Schuman liep er een rechtstreekse lijn tussen Thomas-Maritain-zijn Europees Project) en die relatie kan duiden en vernieuwen.

Daarnaast mag niet vergeten worden, dat in relatie met zijn studenten en wetenschappelijke staf Ernst Hirsch Ballin niet alleen een hele duidelijke eigen "school" heeft gevormd en vormt van wetenschappers en jonge—dikwijls vrouwelijke—hoogleraren in Tilburg en aan de UvA, maar, dat ook iedereen enthousiast is over de persoonlijke begeleiding, de aandacht voor ontplooiing én welzijn van degenen in zijn—wetenschappelijke—omgeving,

Beslist niet onvermeld mag blijven een activiteit op het grensvlak van wetenschap en bestuur, namelijk zijn onvermoeibare inzet voor het overleven van de katholieke theologische vorming in ons land, met name in die uitdaging om de theologische opleidingen van Utrecht en Tilburg aan elkaar te verbinden en om te smeden tot een krachtig, wetenschappelijk verantwoord en kerkelijk geaccepteerd geheel. Ondersteunende activiteiten daarbij zoals het voorzitterschap van het Adrianus Fonds en de stimulerende rol bij LUCE maakten die inzet compleet.

Een geëngageerd gelovige

Dat brengt ons op de diepe religieuze inspiratie die het werk van Ernst Hirsch Ballin in al die drie domeinen heeft gekenmerkt: zijn verbondenheid met het katholieke én het joodse

erfgoed, denken en instituties. Onze samenleving en Europa hebben juist de rijkdom van die twee tradities nodig. Alleen dan, zo zei de Franse joodse filosoof Glucksmann (recent bij de voorbereiding van het nieuwe beginselprogramma van de EVP, waaraan ook Ernst Hirsch Ballin bijdraagt), kan Europa het anders overweldigende nihilisme te boven komen. Ook hier weer heeft Ernst Hirsch Ballin zijn overtuigingen niet bij woorden gelaten maar ook vertaald in een actieve kerkelijke en parochiële betrokkenheid.

Besluit

In de spannende periode van de zomer van 2010 sprak Ernst Hirsch Ballin op ons congres ter afsluiting van zijn rede de volgende woorden: “De methode van het christelijk-sociaal denken beperkt zich niet tot onderwerpen die nu actueel zijn. Nieuwe vraagstukken zullen zich op werpen en ook daar is deze denkwijze op van toepassing. De boodschap van het christelijke personaliteitsbeginsel is dat je mensen niet halfhalf kunt aanvaarden, maar moet respecteren en dienovereenkomstig te handelen.”

Ernst Hirsch Ballin heeft de christelijk sociale beweging consequent opgeroepen om voluit te gaan voor heel de mens. Iemand die door zijn eigen optreden ons niet alleen in woorden hiertoe aanzet, maar ook zelf voluit hiernaar leeft en werkt, heeft het niveau en bezieling die het toekennen van de Adriaan Borstprijz 2012 aan hem volledig rechtvaardigt.

Doorn, 29 augustus 2012

De Adriaan Borstprijz wordt door Ernst Hirsch Ballin doorgegeven aan vertetgenwoordigers van ICCO en Comensha.

Dankwoord van Ernst Hirsch Ballin

Zeer veel dank voor deze bijzondere, naar Adriaan Borst vernoemde prijs; ik ben niet alleen dankbaar voor de erkenning, maar vooral voor de herkenning van motieven die we hier—in het kader van het CSC—met elkaar kunnen delen en waarvan we tegenover elkaar kunnen uitspreken dat we daarnaar willen handelen.

Herman Kaiser sprak over sociale cohesie en over rechten van de mens en de rol die beide in mijn werk hebben gespeeld. Ik ben uit de politiek, maar niet uit recht en samenleving, en ook in mijn huidige en toekomstige werk zullen deze grondmotieven een rol blijven spelen. Toen jij, Herman, mij belde om mij te melden dat ik de Adriaan Borst prijs dit jaar zou mogen ontvangen en aan twee maatschappelijke organisaties zou mogen doorgeven, gingen mijn gedachten terug naar eerdere bijeenkomsten van het CSC waaraan ik een bijdrage heb mogen leveren (in 1991 en 2010), maar ook naar degenen die voor mij in persoon de *trait d'union* waren tussen het christelijke sociale denken en wat mij te doen stond, samen met geestverwanten van wie hier verscheidene aanwezig zijn.

Er zijn mensen mij geholpen hebben om de relevantie te zien van wat in en rond *Rerum Novarum* van paus Leo XIII en het eerste Nederlandse CSC, in 1891 dus, in gang werd gezet. Toen mij eind 1989 de taken werden opgedragen die eerder door W.F. de Gaay Fortman (Gajus mocht ook ik hem noemen)—waren vervuld, stuurde hij mij een bijzonder cadeautje, namelijk de Nederlandse vertaling van een boek over de “grote vraagstukken van den tegenwoordigen tijd” dat Wilhelm von Ketteler, de bisschop van Mainz, in de 19de eeuw had geschreven. Gajus stuurde mij dit boek in de eerste dagen van 1990 met een brief, die ik in het boek heb gelegd en bewaard. Daarin schreef hij onder andere dat hij “blij (was), dat het een goede plaats vindt in de bibliotheek van de man, die zo duidelijk de christelijk sociale traditie eigentijds wil voortzetten.” Zo’n gelukwens van zo’n voorganger is een opdracht.

Von Ketteler, die de bijnaam kreeg van de *Arbeiterbischof*, stond aan de wieg van het katholieke sociale denken en—wat maar weinigen weten—Abraham Kuyper las zijn werk en werd door hem geïnspireerd. Wat deze mensen bezighield, was de uitbuiting van de arbeiders in de toenmalige industrialisatie. En wat zij ertegenover stelden was maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, de eis van wederzijds respect ongeacht sociaal-economische gegevens, en de ontwikkeling van het recht—het sociale recht—en de rechtsstaat als waarborg voor ieders persoonlijke waardigheid. Het is dus niet voldoende om te zeggen dat “mensen zelf hun verantwoordelijkheid moeten nemen”. Dat wordt in politieke debatten zo gemakkelijk gezegd, maar gaat eraan voorbij dat er mensen zijn die dat niet kunnen: mensen die worden uitgebuit of te kwetsbaar zijn. De omstandigheden veranderen, de taak om op te komen voor mensen in situaties van uitbuiting en vernedering blijft dezelfde.

In de 20ste eeuw behoorde Oswald von Nell-Breuning (1890-1991, ik heb hem op hoge leeftijd nog ontmoet) tot de grote persoonlijkheden in het katholieke sociale denken. In de

zorg en het respect voor kwetsbare mensen ligt de kern van dit denken. “Subsidiariteit”, een begrip uit de katholieke sociale leer, wordt vaak gebruikt als een legitimatie voor onthouding van publieke zorg op grotere schaal, maar subsidiariteit omvat óók de plicht om op te treden als het kleinere verband tekortschiet. Von Nell-Breuning was de feitelijke auteur van de encycliciek *Quadragesimo Anno* (1931), kreeg in 1936 een spreek- en publicatieverbod van de nationaal-socialisten, en inspireerde na de oorlog christen-democraten en sociaal-democraten in Duitsland. Zijn denken sloeg dus ook een brug tussen politici uit verschillende partijen die zagen dat een missie van sociale cohesie de hunne behoort te zijn. Strijd tegen vernedering en uitbuiting van mensen was waartoe Von Nell-Breuning inspireerde en inspireert, ook mij, en in de titel van het in 1989 verschenen boek over zijn werk, met een keuze uit zijn publicaties, komt dat haarscherp tot uiting: *Unbeugsam für den Menschen*. Geen onderwerping aan mensen die kwaad doen, niet wijken van de taak, voor mensen op te komen.

Die taak is er ook in onze tijd. De realiteit onder ogen zien is de beste leerschool voor christelijk sociaal denken en handelen. Mensenhandel is een meedogenloze vorm van uitbuiting die helaas—we dienen het beschaamd onder ogen te zien—op grote schaal aanwezig is in onze wereld, in de prostitutie maar ook in andere situaties van exploitatie van de arbeid van mensen, ook in ons land. Tijdens een van mijn colleges in Amsterdam vroeg een student mij of, wanneer we het hebben over ernstige en vergaande schendingen van mensenrechten, we niet alleen maar aan verre landen moeten denken. Ik heb toen herinnerd aan de honderden slachtoffers vlakbij, van seksuele exploitatie in de prostitutie. Wie werkelijk op wil komen tegen achterstelling en vernedering van vrouwen—hier en elders, ook met de middelen van strafrechtelijke samenwerking, hulpverlening aan slachtoffers en ontwikkelingssamenwerking—moet kiezen voor een veelheid van acties, nationaal en internationaal. De Christelijke sociale beweging is altijd ook een internationale geweest. ICCO is betrokken bij een belangrijk preventieproject in het noordoosten van Brazilië, Comensha ontwikkelt een nieuwe videoproductie om het bewustzijn van mensenhandel en slachtofferschap daarvan in Nederland te bevorderen. Bij beide gaat het om opkomen voor mensen, in de geest van wat het CSC en de Adriaan Borstprijs willen uitdragen. Daarom bied ik, erkentelijk voor de prijs die dit mogelijk maakt, aan deze beide organisaties graag elk 5000 Euro aan voor deze specifieke projecten.

Een prijs als deze ontvangen heeft iets van een terugblik, maar christelijk sociaal denken is altijd vooruit denken, vooruit werken, vooruitgang bereiken in de strijd om menswaardig samenleven.